

Sz. Tóth Gyula

A kultúra hálójában

Iskola a világ/hálóban (személyes határainkon túl és innen)

Először vettem részt DUE-konferencián. Az Egyesület ténykedéséről hallottam, több-kevesebb ismeretem is volt róla. 1989-ben alakult, médiahálózattá nőtte ki magát, ma „Magyarország második legnagyobb újságíró szervezete”. A mostani eseményre: Pedagóguskonferencia és 13. DUE Médialátkozó, előadónak hívtak meg. Jó alkalom a bővebb informálódásra, valamint az én mondandóm, elképzelem illesztésére, így végigültem minden előadást. A *kultúrával*, meghatározásával, rétegeivel kezdődött – biztató alapozás, majd ezen belül a néphagyományok mentén a média és a közösség kapcsolata került elő. És mindez „a vidéki életben” (Balázs Géza). Tehát, *hagyományok gondozása, szerves építkezésben*. Fital, felkészült újságírók, rádiós, tévés szerkesztők ismertették munkájukat, ami látszik, és „ami mögötte van”. Nem pletykálgatás, nem kulisszatitkok sejtelmes felfedése folyt, a szakmai munka volt terítéken. Izgalmas kérdések kerültek elő: szerkesztés, adások, mellettük a szabadság, a nyitottság, a hír, és ami szabad. Kiderült: az újságírók „többet tudnak, mint amit kiadhatnak”. Paradox helyzet korunkban: a hírek közlése „szabályozott”. Ki és mi által? Önkontroll, felülről jövő szabályozás? Nem derült ki, nem is firtatta a hallgatóság, nem ez volt a fővonal. Kutatások alapján feltáruztak az aktív internetes közösségi térben jelentkező kommunikációs formák, az Én-megjelenés hevítő nyomulása, a határtalan lehetőségek pszichológiai, műveltségi megnyilvánulásai, korlátai és mutatkozó normái. Fészbukpolgárok vagy „fészbukproletárok”? Hol és mennyiben válik el a virtuális és a valós közösségi magatartás? (A rossz helyesírással fellépőt a nemzetközi osztályozás már „grammatikai nácinak” („grammar nazi”) nevezi, ami erős, a kutató sem helyesli az elnevezést. Sőt, a nyitott hálóban meglehetősen ideológiai töltetű, teszem hozzá. (Mert a dolog már csak logikailag sem stimmel: a rossz helyesírás mögött más is lehet: egyszerűen iskolázatlanság, gyakorlathány, míg a jó helyesírás mögött is meglapulhatnak alantas szándékok.) Mindenesetre az eligazodni és eligazítani szándékozó nevelés számára jól jönnek ezek a kutatások, amelyeket szimpatikus mértéktartással „kutatásféléknek, puhatolózásoknak” nevez a kutató (Bódi Zoltán). A hírszerkesztők, műsorvezetők szelíd határozottsággal figyelmeztetik a fiatal hallgatókat, ne a csillogás, a szereplés miatt válasszák a tévézést, ez megtévesztő, ott komoly, nehéz munka folyik. És rengeteget kell olvasni! Ez jól-esik a tanár fülének.

A mindezekben megjelenő alap gondolatok kellő kapcsolódást jelentenek a pe-

dagógiához. Áldás vagy baj? Mit kezdjen az iskola az internetvalósággal? Taszítani, nem tudomást venni, csak megtérni nem lehet. Nem lehet vergődni a „világháló hálójában” (Bakonyi István megfogalmazása, Magyar Nemzet, 2013. augusztus 31.). „Két kultúra határán” vagyunk, tehát amire szükség van: „digitalizációs paradigmaváltás az iskola világában”, nyomatékosítja folyamatosan Fűzfa Balázs az irodalomtanítás kapcsán. A tanítás, az iskola képviselőinek tehát két dolgot kell elfogadniuk: 1. az internetezés „kultúra”, 2. s egyben egy létező másik, a hagyományos iskolai ismeretátadás-szerzés „kultúrája” mellett. Az értelmezésnek irányulnia kell: *a)* az „új” megértésére, *b)* a „rég” felülvizsgálatára, *c)* a kettő illesztésére. Ehhez mindenekelőtt alapos, rendszerszerű, lépésről lépésre történő *újraértelmezéseket* kell elvégezni. Onnét kezdve, hogy mi a gyermek? Az internetezés vetületében pedig: veszélyek, jogi, erkölcsfilozófiai, pszichológiai, nyelvi vonatkozások. De érinti a pedagógusképzést, az oktatáspolitikát, az iskolai működést, az „üzemmódot”. És a pedagógiai tudást! Nem csak az internetes működtetést célzó „eszközhasználatra” gondolunk. Hálózatelméletek már vannak, és van „hálózat-kutatás”, kapcsolódóan „interdiszciplináris megközelítésekkel”, figyelmeztet egy tanulmánykötet (szerk. Balázs Géza – Kovács László – Szőke Viktória). Michalkó Gábor már „transzdiszciplinaritást” emleget következetesen a turizmológia kapcsán. Vagyis száz szónak (kattintásnak) is egy a vége: *tudományok*, tudományágak lapulnak gépi ütéseink és találataink mögött. Nem kerülhetjük meg a tanulást. A szerves építkezés a hagyományok jegyében: le kell törölni a már „hallott” diszciplinákról a port, fel kell újítani tudásunkat olyan alapkérdésekben, mint *szabadság, rend, jog, felelősség*. Azt is firtatva Kanttal: „Mi az ember?”, és elgondolkodva még néhány (további három) alapkérdésén. Már nem elég a didaktika meg a bármilyen okosan kimódolt nevelélmélet, az ismeretek rendszere egyrészt „féltudás”, és ismeretelméleti alapon áll, miközben mozog a világ, állandó tevékenységben vagyunk, az internetes paradigmák, amelyekben a fiatalok roppant „jó”, felerősítik a lételméleti kérdéseket, az *ontológiai* nézőpontot. A „világban-benne-lévőséget”.

Tudásunk (tudásfajtáink) megújításához nagyban hozzájárulnak a szép lassan kiérlelődő, mind biztosabb eredményeket kimutató „kutatásfélék”, amelyek nyomán alakul a „mi-tudás”. Kirajzolódik egy kutatási metodika és gyakorlat (akciók és akciózó vizsgálatok), amelyre támaszkodhat az oktatási gyakorlat. (Alakul a diagnosztikus, a terápiikus meg a többi tudásféle, és helyén tudjuk kezelni a sok esetben lehengerlő lendülettel jelentkező „vélemény-tudást.”) Formálódik az új összetételű *pedagógikum*. Ehhez, a szerves fejlesztés jegyében, nem nélkülözhetők a vonatkozó kutatási eredmények, gondolunk itt Zsolnai József akciókutatással kiérlelt rendszerére. Például a *Bevezetés a pedagógiai gondolkodásba* című munkában a pedagógikum különböző megközelítéseit kapjuk, magyarázó, meghatározó indoklásokkal (Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996. 56–59.) Mert: „... sajátos kom-

munikációs rendszerek együttesének adaptációja vezethet csak a pedagógikum teljességének megragadásához. Így nemcsak a tudástípusok és a pedagógiai praxis jellegzetességei körvonalazódnak Zsolnai könyveiben, de szükségesnek találja a zárt rendszerek, tudásformák egybevetését a pedagógiai tudásformák specializáltságával. (Bohár András: Egy pedagógiai filozófia körvonalai, Dimenzió# 11, <http://iqdepo.hu/dimenzio/11/11-11-18.html> [2013.10. 06.] Mindez a „szellemiség–értékrend–köznevelés” koordinátái között, ahogy egy másik Zsolnai-tanulmány jelzi. (Axiológiaiailag megalapozott akciókutatásoktól a tudomány-pedagógiáig = Studia Caroliensia, 2009, 73-90.

http://www.kre.hu/portal/doc/studia/Cikkek/2009.2_3/6.Zsolnai_Jozsef.pdf [2013. 10. 10])

Új *tanítói szerepek* jelennek meg a sokféleségben. Milyen a pedagógus mint aktor? A heideggeri értelemben „teremő”, aki látva láttat... interpretátor, kreatör. A részegységek mérnökének, technikusának kell lennie, átfogni az egészet, pontról pontra, a célkitűzésektől a követelményekig. És csak ezután: kezelésbe kell venni a tanítási-tanulási „gépezet” működtetését elősegítő „főtengelyt”, a tankönyvet, majd azon belül a munkadarabot, *a szöveget, a jeleket*. Gondolkodhat szerkesztőként, amint egy újságíró-szerkesztő „integrált szerkesztési modellt” ajánl (Varga G. Gábor). Milyen attitűddel fogjon hozzá? Ha rákérdez szakmai nehézségeire, gondjaira, és a kérdésekből *problémát állít*, és a problémáira kereső-kutató tevékenységeket indít el. Ha produktumot hoz létre. Ha majd kíváncsi, és megtanulja a gyermek internetes nyelvét, paradigmáit. Ha úgy kérdez, hogy a tanuló élvezettel mesél arról, amit ő tud – lecke, és „ami mögötte van”. Ha majd együtt hoznak létre produktumot. Tehát ha majd a pedagógus *mozgásba hozza alkotói önmagát*, ha majd folyamatosan megvívja harcát önmagával, és másokon lemérve, örök értékekhez viszonyítva alakítja munkáját. Mindehhez feltétlen szükséges a pedagógus (internetes és nem internetes) beidegződéseinek, szokásainak újragondolása! (Hogy a célirányos, módszeres internethasználat szükségletté váljon.) Akkor majd...

Galaxisvita: Gutenberg és Google-galaxis? Egy van: galaxis. A kétféle világ között átjárás: menetközben az ember egyet kattint, beüti a linket, ami ugye ugrópont, kapocs, összekötő eszköz, s máris az E-galaxison bővítheti ismereteit, s kiderül, még kalandozni is lesz kedve. Tehát: *létezés* a galaxisban, a „benne-való-lét” a kérdés. És a tét. *Filozófia* nélkül nem megy. Vagyis: a virtuális Én, Közösség és a valós, hús-vér Én és Közösség meghatározása, legalábbis elméleti alapokon körülírása, a közösségi viselkedésformák és magatartások leírása és azonosítása a *valós térben*. (Ki vagyok én? Kik vagyunk mi? Amikor hol is vagyunk?) Itt az alkalom a kép és a szöveg kapcsolatának vizsgálatára, a képfilozófia és a szövegfilozófia viszonyának, arányainak értelmezésére (lásd Nyíri Kristóf: Kép és idő, Bp., Magyar

Mercurius, 2011.). Ehhez máris jó adalékokkal szolgál a konferencia. Nézzük: a kép szerepe, funkciója a médiában és az osztályteremben. Általános, hogy a médiában a képet, több műfajban, folyamatos szöveg kíséri, sok esetben rátelepedik, elnyomja a képet (lásd sportesemények, ünnepségek). S árad a szövegözön. Ez az osztályteremben nem működik, zavarná a befogadást, „hangmegosztás” kell: beszéljen a tanuló, ha eljön az ideje. Adjunk helyet az élménynek!

A konferenciát médiahálózati vetületben szemlélve meggyőződésem, a pedagógus lehetőségei nagyobbak, mint a média munkásainak. Persze a felelősséggel együtt. És vannak funkcióbeli különbségek: a média kiszolgál, az iskola értékközvetítéssel felel. Míg a szerkesztőségek „hírből dolgoznak”, míg a néző, kövesen bármilyen csatornát is, „központból” kapja az ismereteket, addig a tanító a tananyag témáinak feldolgozásához többféle, sokszínű forrást használhat. A tanulóval közösen megmunkált darabok nyitják a perspektívát, a tanulót *választásra, döntésre* készíthetjük fel. Addig, amíg széles körben nem terjednek el és nem kerülnek alkalmazásra a digitális programcsomagok, amelyekből néhányat a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó látványos bemutatóján megismertünk, a pedagógusnak kell „integrált oktatási szerkesztési modelleket” kidolgoznia. Kreatív-produktívan működtetett iskolai vagy tanári honlap (biztató példák már vannak): ez a pedagógiai médiagyakorlat közvetít vidék és nagyváros között, népek, nemzetek között. Példaértékűek Herczeg Zsolt etűdjei: miként lehet „tenni” a hagyományörzést, tematikusan, egy délkelet-magyarországi középvárosban, tekintet nélkül korra, nemre, felekezetre, életvitelre. A kulcsmondatot is ő mondta ki: „Emberek, történetek mindig vannak.”

Az eddigiekből kiderül, „az internetvilág pedagógiai következményei” erősen hatnak, foglalkoztatják az előadás témáját vég gondoló tanárembert, a kutató előadót. A gondosan felépített program kellő gondolati alapot teremtett előadásomhoz is, számos kapcsolódási pontot találtam. Megkomponált darab szól a két napon (íve volt), hasznos tapasztalatokkal annak, aki követte a műsort. Mit hozhat a médiahasználat az iskola konyhájára? Sokféle menüt. Kitapintható a média és a pedagógiai kapcsolatának újfajta, kölcsönös haszna. A gyermek javára. Mert ne feledjük: mi a gyermek? Az ember és a gyermek szabadsága nagy, ez a gyermeknél másként jelenik meg és töltődik fel tartalommal. A virtualitás hatása alatt a valóst is akként éli meg. Tehát: „A gyermek ember. Szellemi, személyes életre, szabadságra, közösségre, nyelvre és kultúrára van rendelve. Nem szabad dologként bánni vele vagy „birtoknak” tekinteni. (...) A gyermek szabadsága, létének bizonytalanságával együtt, esélyeket ad neki arra, hogy azzá legyen, ami voltaképpen lehet. Szabadsága azonban vezetésért kiált.” (Nyíri Tamás: A gyermek az antropológia szemszögéből. Vigília, 1984. 9. sz., 651–660.)

A teológus, filozófus megállapítása érvényesebb, mint valaha. Ha így szövöget-

jük létünket a hálón, araszolunk, felfejtünk, újragombolyítunk (lebontunk, és nem lerombolunk!), fennmaradunk a hálón, a magunk mintáit felmutatva eljutunk másokhoz is. A baudelaire-i kapcsolatok is új értelmet kapnak, a digitális lét is a természetben létezik, újfajta színek, hangok és illatok másféleképpen csengenek egybe. És így templom-e a természet? Az oszlopokat folyékony kristályszálakkal vonjuk körbe, s kötjük össze – vigyázzunk a kristályra és az oszlopokra! Máraival szólva: „A Tudás csak akkor nem az ördög műve, ha nem lesz a hatalom szolgája – de ehhez szükséges, hogy a Tudást a Szeretet áramával töltsék meg az emberek.” (Napló, 1945–1957, 302.)

*forrás: Balázs Géza honlapja, Napló, október 27.
(<http://www.balazsgeza.hu/?p=3919>)*